

презентуючи інші види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння і читання, з якими воно тісно пов'язане. Роль письма змінюється на різних етапах навчання. Рекомендовані вправи націлені на формування орфографічних навичок в учнів початкової школи.

Ключові слова: письмо, письмове мовлення, засіб, мета, вправи, початкова школа.

Хилько Л. А., Томазенко Л. В. Обучение письму как цель и способ обучения иностранному языку в начальной школе

В статье дается определение письма в сравнении с письменной речью. Автор подчеркивает важную роль письма, презентуя такие виды деятельности как аудирование, говорение, чтение с которыми оно тесно связано. Роль письма меняется на разных этапах обучения. Рекомендованные упражнения нацелены на формирование орфографических навыков учащихся начальной школы.

Ключевые слова: письмо, письменная речь, способ, цель, упражнения, начальная школа.

Khilko L. O., Tomazenko L. V. Teaching Writing as the Aim and Method of Foreign Language Teaching at a Primary School

The article deals with the importance of writing in teaching foreign languages at a primary school. The problem of differentiation of writing and speech writing is concerned. A tight connection between writing and other types of speech activity is underlined. The role of writing changes at different stages of teaching. Drills aimed at forming orthographical skills in primary schoolchildren are recommended.

Key words: writing, speech writing, method, aim, primary school, drills.

Стаття надійшла до редакції 09.01.2013 р.

Прийнято до друку 24.01.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Коротяєв Б. І.

УДК 373.21.032:613.954(045)

І. М. Шоробура, М. С. Савченко

**ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ: ВИМОГИ СУЧАСНОСТІ**

На сучасному етапі суспільного розвитку політика України спрямована на входження нашої держави до європейської співдружності. Політичні та соціокультурні зміни, інтеграційні та економічні процеси створюють передумови для вдосконалення вітчизняної педагогічної освіти відповідно вимогам Європейського освітнього простору,

впровадження гендерних підходів у вихованні підростаючого покоління. Сучасній державі потрібні люди творчі, самостійні, спроможні виражати свою індивідуальність, проявляти свої здібності, нахили, інтереси, бажання, ставлення. Відбуваються кардинальні зміни у змісті теоретико-методологічних підходів в освіті: по-новому визначається мета навчання і виховання хлопчиків і дівчаток. Тому гендерне виховання хвилює сьогодні багатьох науковців. Інтерес обумовлений тим, що сучасні вимоги індивідуального підходу до формування особистості не можуть ігнорувати гендерні особливості дитини, оскільки це біосоціокультурні характеристики. Сучасні пріоритети у вихованні хлопчиків і дівчаток полягають не в закріпленні жорстких стандартів маскулінності і фемінності, а у вивченні потенціалу партнерських взаємин між хлопчиками і дівчатками, вихованні людського в жінці і чоловікові, щирості, взаєморозумінні.

Проблема гендерного виховання загалом і дітей дошкільного віку зокрема не є принципово новою. Їй присвячені праці Л. Б. Добровича, Д. Н. Ісаєва, В. Є. Кагана, Д. В. Колесова, І. С. Кона, О. Л. Кононко, Л. Кузнецової, А. С. Макаренка, Т. А. Рєпіної, Т. М. Титаренко В. О. Сухомлинського та ін.

Титаренко Т. М., Єремєєва В. Д., Хризман Т. П. стверджують, що дівчатка здебільшого виростають гуманнішими за хлопчиків і краще засвоюють норми моралі. У них переважають прагнення подобатись іншим, поводитись відповідно до вироблених стандартів, бажання здобувати позитивні оцінки. У хлопчиків провідними є ділова мотивація, здоровий глузд і орієнтація на самоствердження.

За В. С. Мухіною у старшому дошкільному віці хлопчики й дівчатка прихильніше ставляться до представників своєї статі і певним чином негативно – до протилежної. Переважають одностатеві угруповання дітей – дівчатка віддають подругами, а хлопчики – з друзями. Наприкінці старшого дошкільного віку дитина усвідомлює незворотність своєї статевої приналежності і починає відповідно до цього будувати свою поведінку. В цей час у дітей виникають своєрідні стосунки з деякими дітьми протилежної статі. Це перша дитяча закоханість, до якої дорослим слід ставитись з розумінням і повагою.

За О. Л. Кононко апробація дитиною різноманітних соціальних ролей забезпечує більшу гнучкість її мислення, готує свідомість дитини до нормального, комфортного почування себе в будь-якій життєвій ситуації. Розвиток у дітей різноманітних знань, умінь і навичок не пов'язаних жорстко зі статевою роллю, сприяє формуванню оптимальної для віку соціальної компетентності [3, с. 236].

Мета статті полягає у розгляді поняття гендерного виховання, його мети, змісту та особливостей організації у дошкільному навчальному закладі.

Під „гендером” розуміють соціальну стать людини, що формується в процесі виховання особистості і включає психологічні, соціальні і

культурні відмінності між чоловіками (хлопчиками) і жінками (дівчатками), а наявні властивості і стосунки називаються гендерними.

Метою гендерного підходу в педагогіці є виховання дітей різної статі, однаково здібних до самореалізації і розкриттю своїх потенціалів і можливостей в сучасному суспільстві. Гендерний підхід в освіті – це індивідуальний підхід до прояву дитиною своєї ідентичності, що дає надалі людині велику свободу вибору і самореалізації, допомагає бути досить гнучким і уміти використовувати різні можливості поведінки. Гендерний підхід орієнтовано на ідею рівності незалежно від статевої приналежності, що дає чоловікам і жінкам по-новому оцінювати свої можливості, визначати перспективи життєдіяльності, активізувати особисті ресурси. Організуючи гендерне виховання, важливо розуміти, що анатомічні і біологічні особливості є лише передумовами, потенційними можливостями психічних відмінностей хлопчиків і дівчаток. Ці психічні відмінності формуються під впливом соціальних чинників – суспільного середовища і виховання. В результаті ми маємо можливість розглядати питання виховання дівчаток і хлопчиків не як початкову від народження особливість, а як явище, яке виробляється в результаті складної взаємодії природних завдатків і відповідної соціалізації, а також з врахуванням індивідуальних особливостей кожної конкретної дитини. Сучасна ситуація вимагає від дівчинки прояву не лише традиційно жіночих якостей (м'якості, жіночності, дбайливого відношення до тих, хто оточує), але і рішучості, ініціативності, уміння відстоювати свої інтереси і добиватися результату. У хлопчиків не можна виховувати лише чоловічі якості, тому що дійсність зажадає від них терпимості, чуйності, уміння прийти на допомогу.

Усі ми знаємо, що період дошкільного дитинства є сензитивним періодом у розвитку людини. Всі найважливіші якості особистості, завдатки і здібності формуються саме в цьому віці. Статева ідентифікація дитини відбувається вже до трьох чотирьох років, тобто до кінця середнього дошкільного віку дитина засвоює свою статеву приналежність, хоча ще не знає, яким змістом мають бути наповнені поняття „хлопчик” і „дівчинка”. Стереотипи чоловічої і жіночої поведінки входять в психологію дитини через безпосереднє спостереження за поведінкою чоловіків і жінок. Дитина наслідує всьому: і формам поведінки, яка є корисною для тих, хто оточує, і стереотипам поведінки дорослих, шкідливим соціальним звичками.

Дитина ще і не використовує ці символи „мужності” в своїй практиці, але вже починає вносити їх до сюжету гри. Орієнтація дитини на цінності своєї статі відбувається не лише в сім'ї, але й у дошкільному навчальному закладі, в якому проводить більше часу.

Загальновідомо, що середовище є одним з основних засобів розвитку особистості дитини, джерелом знань і соціального досвіду. Предметно-розвивальне середовище не лише забезпечує різні види активності дошкільників (фізичною, ігровою, розумовою тощо), але і є

основою його самостійної діяльності з урахуванням гендерних особливостей. Роль дорослого в цьому випадку полягає в тому, щоб відкрити перед хлопчиками і дівчатками весь спектр можливостей середовища і направити їх зусилля на використання окремих елементів з урахуванням гендерних і індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини.

Отже, гендерне виховання – це цілеспрямований організований процес формування якісних характеристик особистості (її переконань) щодо конструювання взаємин з представниками своєї та протилежної статей на засадах рівноправності, паритетності та взаємозамінності [5, с. 22].

Підготовка дітей до виконання свого життєвого призначення, різних соціальних ролей – мужнього сина, турботливої доньки, доброго брата чи сестри, онука чи онучки, надійного друга чи подружки – треба починати з раннього віку, коли починає формуватися особистість.

Метою гендерного виховання є :

- формування правильного розуміння ролі чоловіка й ролі жінки в суспільстві;

- формування моделі поведінки певної статі;

- прищеплення культури взаємовідносин статей.

З огляду на це перед педагогами дошкільного навчального закладу стоять такі завдання гендерного виховання дошкільників:

- виховувати у дітей стійкий інтерес і позитивне ставлення до себе як об'єкта пізнання;

- поглиблювати знання про розподіл усіх людей на чоловіків і жінок, про зміст понять „хлопчик”, „дівчинка”, сприяти статевій ідентифікації;

- формувати здорове ставлення дітей до статевих відмінностей, до народження дитини;

- правильно і компетентно реагувати на прояви сексуального розвитку дітей різних статей;

- підтримувати фізичне і психічне здоров'я дітей, радість світосприйняття, оптимістичне ставлення до навколишнього світу;

- виховувати стійкий інтерес і позитивне ставлення до рідних, близьких, значимих для дитини людей, бажання бути приємним партнером у спілкуванні з ними;

- розвивати уявлення про себе та інших людей як про осіб фізичних і соціальних – зі своїми недоліками, типовими й індивідуальними особливостями;

- створювати умови для набуття досвіду відносин з навколишнім світом у цілому і світом людей зокрема;

- стимулювати самостійність, уміння здійснювати мотивований вибір, віддавати комусь/чомусь перевагу;

- розвивати емпатію як якість особистості – вміння відчувати і розпізнавати стан і настрій людей, поводитися відповідно до них, керувати своїми емоціями і поведінкою;

- збагачувати свої знання про свою сім'ю, рід, сімейні реліквії, традиції;

- ознайомлювати з основними функціями сім'ї як психологічної групи і соціального інституту;

- ознайомити з розмаїттям соціальних ролей, їх особливостями, виховувати позитивне ставлення до різних соціальних ролей та розуміння необхідності їх існування;

- закладати основи виконання відповідних своїй статі соціальних ролей [6, с. 40].

Питання гендерного виховання, починаючи з раннього віку, є невід'ємною частиною усіх видів діяльності дітей. На заняття з різних розділів програми (ознайомлення з навколишнім світом, розвиток мовлення, формування математичних уявлень тощо), під час образотворчої, трудової та ігрової діяльності діти засвоюють загальноприйняті норми поведінки, зміст і особливості виконання певних соціально-статевих ролей.

Починаючи з п'яти років варто проводити спеціально організовані заняття, спрямовані на реалізацію завдань гендерного виховання, адже в цьому віці діти уже мають деякі уявлення про особливості соціальних взаємовідносин між жінками і чоловіками.

Роботу з гендерного виховання слід проводити комплексно, використовуючи різні методи, спеціально підготовлені та природні ситуації, які виникають у процесі життєдіяльності.

Здійснюючи гендерне виховання слід дотримуватись таких принципів:

- активності – використання будь-яких ситуацій у житті дитини для формування у неї правильних установок щодо своєї статі і вироблення відповідної рольової поведінки;

- реалістичності – формування реалістичного розуміння статевої диференціації;

- адресності – врахування не лише статі і віку дитини, а і її психічного та фізичного розвитку, соціального і культурного рівня;

- неперервності – послідовне врахування накопичених знань і соціального досвіду дитини, починаючи з раннього дитинства;

- правдивості – надання максимально правдивої інформації з урахуванням віку дитини та можливостей розуміння цієї інформації;

- довіри – базування відносин між дитиною та педагогом на довірі, яка можлива лише за умови серйозного ставлення педагога до інтересів дитини, її бажань та проявів статевої поведінки;

- моральної чистоти – виховання моральної особистості, у якій домінують якості, що формують хлопчика як майбутнього чоловіка, а дівчинку – як майбутню жінку.

У рамках нашого дослідження нас цікавить організація гендерного виховання саме дітей старшого дошкільного віку. У цьому віковому періоді продовжує формуватися гендерне самоусвідомлення дітей. Гендерне самоусвідомлення – це інтегральна характеристика людини, що містить у собі: образ – Я, Я – концепцію, гендерні стереотипи, гендерні установки, гендерну поведінку, гендерну самооцінку, гендерні ролі. З'являються перші гендерні стереотипи, формується гендерна самооцінка. У процесі гендерного виховання актуалізується механізм перетворення неусвідомленого і пасивного засвоєння культури в усвідомлений, а потім і в перетворювальний як один із чинників соціалізації у процесі освіти.

Розвивається гендерна свідомість дітей, що проявляється на рівні поведінки. Формуються відносини між хлопчиками і дівчатками. Діти вже здатні в іграх розподіляти ролі за статевим принципом, імітують в ігровій діяльності жіночі та чоловічі професійні якості та уміння. Уже на шостому році діти починають розуміти зміни, які відбуваються з людиною у часі. У них виникають питання про дитинство батьків.

Діти старшого дошкільного віку чітко усвідомлюють свою статеву належність та її незмінність. Вони починають віддавати перевагу спілкуванню з однолітками своєї статі: хлопчики дружать з хлопчиками, дівчатка з дівчатками.

Основною стратегією психолого-педагогічного впливу на дітей з метою гендерного виховання є проживання ними відповідних ситуацій в ігровій формі, що відповідає принципу провідного виду діяльності у дошкільному віці. Організуючи процес гендерного розвитку дітей старшого дошкільного віку, педагог повинен „надавати” ситуації для „проживання”. Слід створювати ігрові ситуації, необхідні для засвоєння статево-рольової поведінки, які дають змогу ознайомитися з характерними відмінностями фахових якостей та вмінь людей різних професій, формувати у хлопчиків і дівчаток доброзичливе ставлення один до одного. Під час бесід про відмінності хлопчиків і дівчаток, вихователям слід підводити їх до розуміння того, що головною відмінністю є поведінка. Необхідно заохочувати дівчаток до прояву жіночих рис, а хлопчиків до чоловічих. Слід ознайомлювати дітей з різницею між дорослими і дітьми, допомогти їм уявити якими вони будуть, коли виростуть.

Одним із дієвих прийомів у роботі з дітьми старшого дошкільного віку є казки. Вони викликають зацікавлення, збагачують життя дитини новими враженнями, розвивають інтелект, допомагають пізнати себе в майбутньому.

Для розширення уявлень про мужність та жіночість у дітей шостого року життя можна використовувати етичні бесіди. Дуже важливо формувати у дітей уявлення про щасливі сім'ї, про добрі взаємовідносини між батьками, сестрами і братами, їхню взаємодопомогу.

Використання проблемних ситуацій сприяє формуванню гендерних стереотипів у дітей старшого дошкільного віку. Матеріалом для цього можуть бути дитячі враження та їхній досвід щоденного спілкування з дорослими та однолітками.

Для реалізації уявлень про статево-рольову поведінку необхідно також організувати різні види діяльності, формувати у дітей певні трудові уміння та навички. Але окрім уявлень, навичок і вмінь, у дітей слід формувати необхідну мотивацію, за якої присвоєнні еталони чоловічої і жіночої поведінки стають внутрішніми регуляторами. Тому дуже важливо впливати на емоційну сферу дитини – схвалювати та позитивно оцінювати її соціальну цінну статево-рольову поведінку у різних формах.

Значне місце у гендерному вихованні дітей старшого дошкільного віку належить різним видам ігор: дидактичним, іграм-драматизаціям, будівельно-конструкційним, сюжетно-рольовим. Під час гри у дітей вдосконалюється дрібна моторика, що стимулює розвиток мовлення, мислення, збагачується спілкування, удосконалюється статево-рольова поведінка.

Також особливо важливим у процесі статевої самоідентифікації є образотворча діяльність. Тому що малюнок є своєрідним дитячим мовленням, яке дає змогу дитині самовиражатися.

Зазначимо, що гендерні настанови педагогів категоричніші, ніж гендерні настанови дітей, вихователі очікують вужчої моделі поведінки дітей різних статей. Тут спрацьовує традиційний погляд на статі: дівчаткам належить бути слухнянішими, покірними, хлопчикам – природно виявляти агресію, наполегливість.

Отже, для покращення результативності та ефективності навчально-виховної роботи, а також вдосконалення гендерної соціалізації та соціальної активності дітей старшого дошкільного віку педагогам необхідно дотримуватися наступних вимог, що допоможуть ґрунтувати свою роботу на демократичних засадах:

- уникання гендерних стереотипів;
- коригування стилів роботи з урахуванням сучасної гендерної стратегії.

У навчально-виховному процесі:

- залучати дітей до виконання сумісних доручень;
- надавати кожній дитині можливість виявити себе;
- процес заохочення і покарання не повинен нести міжстатевий дисбаланс.

Отже, період дошкільного дитинства – це той період, під час якого педагоги мають зрозуміти дитину і допомогти їй розкрити унікальні можливості, надані їй статтю. Для того, щоб виховати чоловіків і жінок, а не безстатевих осіб, слід дуже уважно поставитися до питань гендерного виховання дошкільників.

Список використаної літератури

1. **Базова** програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” / Наук. кер. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. 2. **Гончаренко А. М.** Хлопчики й дівчатка: міжособистісні взаємини / А. М. Гончаренко // Дошкільне виховання. – 2007. – № 4. – С. 8 – 10. 3. **Кононко О. Л.** Статева самосвідомість як складова морального розвитку дошкільника / О. Л. Кононко // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – К. : Пед. думка, 2000. – С. 234 – 238. 4. **Кікінежді О.** Гендерне виховання змалку / Оксана Кікінежді // Дошкільне виховання. – 2006. – № 3. – С. 10 – 13. 5. **Луценко О. А.** Гендерна абетка для педагогів (методичні рекомендації для вчителів щодо реалізації гендерної складової в навчально-виховному процесі початкової школи) / О. А. Луценко, Н. М. Павлушенко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 52 с. 6. **Сьоміна А.** Особливості гендерного виховання дошкільників різного віку / А. Сьоміна, О. Куксенко, В. Гармаш // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 5. – С. 40 – 52.

Шоробура І. М., Савченко М. С. Теоретико-методологічні основи гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку

В статті автор подає аналіз останніх досліджень щодо гендерного виховання дітей дошкільного віку, обґрунтовує актуальність даного напрямку виховання у загальній системі виховного процесу дошкільного закладу. Автор розглядає поняття гендер, гендерне виховання, його мету, зміст та особливості організації у дошкільному навчальному закладі. Визначає мету, зміст, принципи, характеризує основні шляхи, форми і методи гендерного виховання і визначає особливості його організації у дошкільному навчальному закладі.

Ключові слова: гендер, гендерне виховання, діти старшого дошкільного віку, гендерний підхід в освіті.

Шоробура І. М., Савченко М. С. Теоретико-методологічні основи гендерного виховання дітей старшого дошкільного віку

В статті автор представляє аналіз останніх досліджень по гендерному вихованню дітей дошкільного віку, обґрунтовує актуальність даного напрямку виховання у загальній системі виховного процесу дошкільного закладу. Автор розглядає поняття гендер, гендерне виховання, його мету, зміст та особливості організації у дошкільному навчальному закладі. Визначає мету, зміст, принципи, характеризує основні шляхи, форми і методи гендерного виховання і визначає особливості його організації у дошкільному навчальному закладі.

Ключевые слова: гендер, гендерное воспитание, дети старшего дошкольного возраста, гендерный подход в образовании.

Shorobura I. M., Savchenko M. S. Theoretical and Methodological Bases of Gender Education of Preschool Age Children

This article deals with the analysis of recent research on gender education of preschool children, justifying the relevance of this field of education in the general system of pre-school educational process. Author considers the concept of gender, gender education, gender approach. The description of the principles on which we build the process of gender education in general and defines the features of gender education in pre-school are provided. The author defines and describes basic ways, forms and methods of gender education of preschool children in a kindergarten.

Key words: gender, gender education, preschool children, gender approach in education.

Стаття надійшла до редакції 09.01.2013 р.

Прийнято до друку 24.01.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Гавриш Н. В.